

Iz prošlosti kopri- vničke utvrde

Povlastice iz 1356. god., kojima je Koprivnica proglašena slobodnim kraljevskim gradom, privukle su u grad veći broj hospites (gostiju) samo na kratko vrijeme, jer je početkom 16. stoljeća Koprivnica direktno ugrožena od Turaka koji konstantno nadiru u sjeverozapadne oblasti Hrvatske.

Naročito teške prilike vladaju u Podravini nakon bitke kod Mohača 1526. god., gdje je sultan Sulejman II »veličanstveni« porazio hrvatsko-ugarsku vojsku, a sam kralj Ludvik bježeći od Turaka našao smrt u jednoj močvari. Za upražnjeno hrvatsko-ugarsko prijestolje otpočinje građanski rat između dva pretendenta: Ferdinanda habsburškog i ugarskog velikaša Ivana Zapolje. Hrvatsko plemstvo južno od Kupe želi za kralja Ferdinanda, dok slavonsko plemstvo, na čijem je čelu stajao knez Krsto Frankopan, pristaje uz Zapolju. Budući da je Krsto Frankopan jedini raspolagao vojnom silom, na saboru u Koprivnici 1526. god., u mjesecu rujnu, proglašen je od slavonskog plemstva »za braniča i zaštitnika kraljevstva«. Građanski rat između slavonskog plemstva i Habsburgovaca omogućio je Turcima da skoro bez otpora zauzimaju hrvatske zemlje.

Tek 1537. god., kada su svi velikaši priznali Ferdinanda za kralja, konačno se pružila mogućnost organizirane obrane hrvatskih zemalja i same Podravine. Prva konkretna akcija počinje izgradnjom utvrđenja u Ivaniću, Križevcima, Koprivnici i Đurđevcu.

Tokom 16. stoljeća izgrađene su utvrde: u Virju, Novigradu, Drnju, Legradu i Ludbregu. Spomenuta mjesta predstavljaju podravska utvrđenja 16. do 17. st., koja će odigrati presudnu ulogu u konačnom zaustavljanju Turaka u njihovom dubljem prodiranju u zapadnu Evropu. Izgradnja koprivničke utvrde forsirano se nastavlja 1552. god., nakon pada Virovitice pod Tursku.

U padu Virovitice doznajemo iz pisma kraljevskog kapetana Luke Šekelja, upućenog grofu Tomi Nadaždyu 6. kolovoza 1552.

»Prošle srijede oni posve nevaljani ljudi, koji su bili u Virovitici, predadoše grad u ruke Ulamabega. Sada isti Ulma daje čistiti gradski jarak. Bjegunci, koji iz ovoga boja utekoše ovamo, govore da će Ulma za kratko vrijeme opkoliti i osvojiti Koprivnicu, što neka bog odvrati«.

Strah je poslije tih događaja zavladao Podravinom.

»Turci su spalili kaštel Grobonog (Kloštar Podravski), a zatim opkoliše tvrđavicu Prodavić (Virje). Odavde i od Đurđevca pobjegao je veći dio nevoljnih ljudi preko Drave. Stoga je Koprivničanima, pa i samim Varažđincima, ovladao tolik strah da bi jedva ostala i petina njih, da nas nema ovdje. Odlučili smo braniti grad (tvrđavu) i varoš Koprivnicu, jer kako kažu, Turčin vodi sa sobom mnogo topova, samo ako budemo mogli na to skloniti haramije (plaćeni Hrvati) i ostale neplaćene ljude, koje smo uzeli u službu«.

Tako je Koprivnica ostala najveće pogranično mjesto prema turskoj imperiji, koje je pod svaku cijenu trebalo dobro utvrditi da bi odoljelo pojačanom turskom nadiranjju. Utvrda je građena prema modernom holandskom sistemu obrane, od zemljanih nasipa i opkopa napunjenih vodom dovođenom posebnim kanalom iz obližnjeg potoka Koprivnice. Prema crtežima iz 17. st., tvrđava ima oblik četverokuta s četiri bastiona (kule): Popovski, Florijanski, Dvorski i Gensbüllevrov, i isto toliko ravelina, koje Koprivničani zovu »reberini«. U tvrđavu se ulazilo kroz dvojna vrata. Glavna vrata, ulazna, bila su smještena na samoj ivici parka, nasuprot današnjoj zgradi koprivničke tiskare, a druga, sporedna, u blizini današnje zgrade Doma kulture. Unutar utvrđenja moglo se smjestiti otprilike osamdeset kuća, dok su ostale građene u neposrednoj blizini utvrde. Istočni dio utvrđenja »Varaška graba«, iako prilično oštećen, postoji i danas kao svjedok minulih događaja historije grada.

Ovako izgrađena utvrda odoljela je 29. studenog 1557. prvom jačem napadu Turaka. Koprivnički krajišnici, pod vodstvom kapetana koprivničke utvrde, Krste Ungnada, gonili su Turke sve do Đurđevca, gdje su ih konačno razbili. Koliko je značenje pridavano koprivničkoj utvrdi, vidimo po zaključcima hrvatskog sabora, koji punih 50 godina — od 1567. na dalje, određuje svake godine kmetove iz okolnih sela da dvanaest dana čiste grabe oko tvrđave od mulja i blata, a sam nasip pojačavaju šibljem da bi se spriječilo odronjavanje zemlje.

Vojna posada utvrde brojila je 1580. god.: 160 haramija, 100 husara, 100 njemačkih konjanika i 80 njemačkih pješaka. Svi su bili plaćenici pod komandom kapetana Ivana Globitzera. Osim toga, u Đurđevcu je smješteno 160, u Ludbregu 50, u Drnju 40 i u Novigradu 50 vojnika. Spomenute posade uspješno su branile utvrđenja, ali nisu bile dovoljna garancija za sigurnost seoskog stanovništva, zbog čega su podravska sela od Koprivnice do Virovitice, tokom 16. st., skoro potpuno opustošena, a stanovništvo izbjeglo u susjednu Ugarsku i zapadne krajeve Hrvatske. I sama predgrađa Koprivnice; Miklinovec i Bregi, pa susjedna sela: Ivanec, Koledinec, Kuzminec, Pustakovec, Drnje, Sigetec, Peteranec, su »posvema spaljena i opustošena po Turcima« 1557. god. Zbog toga ih hrvatski sabor redom oslobađa plaćanja poreza.

Učvršćenje granice Bečki dvor postiže i naseljavanjem Srba, kao graničara, s određenim pravima koja su popisana pod nazivom »Statuta Valachorum«. Zadatak grani-

čara je da brane granicu i pojačavaju posade u tvrđavicama.

Tako su nastala današnja sela: Vlajslav, Plavšinc, Srdinac, Jeduševac, naseljena srpskim živiljem.

Slabljenjem Turske u 17. st. minula je i neposredna opasnost za grad Koprivnicu. Tek sada, nakon stotinu godina, nastavlja se kontinuirani razvoj Koprivnice kao varoši, koji je bio zaustavljen turskim provalama.

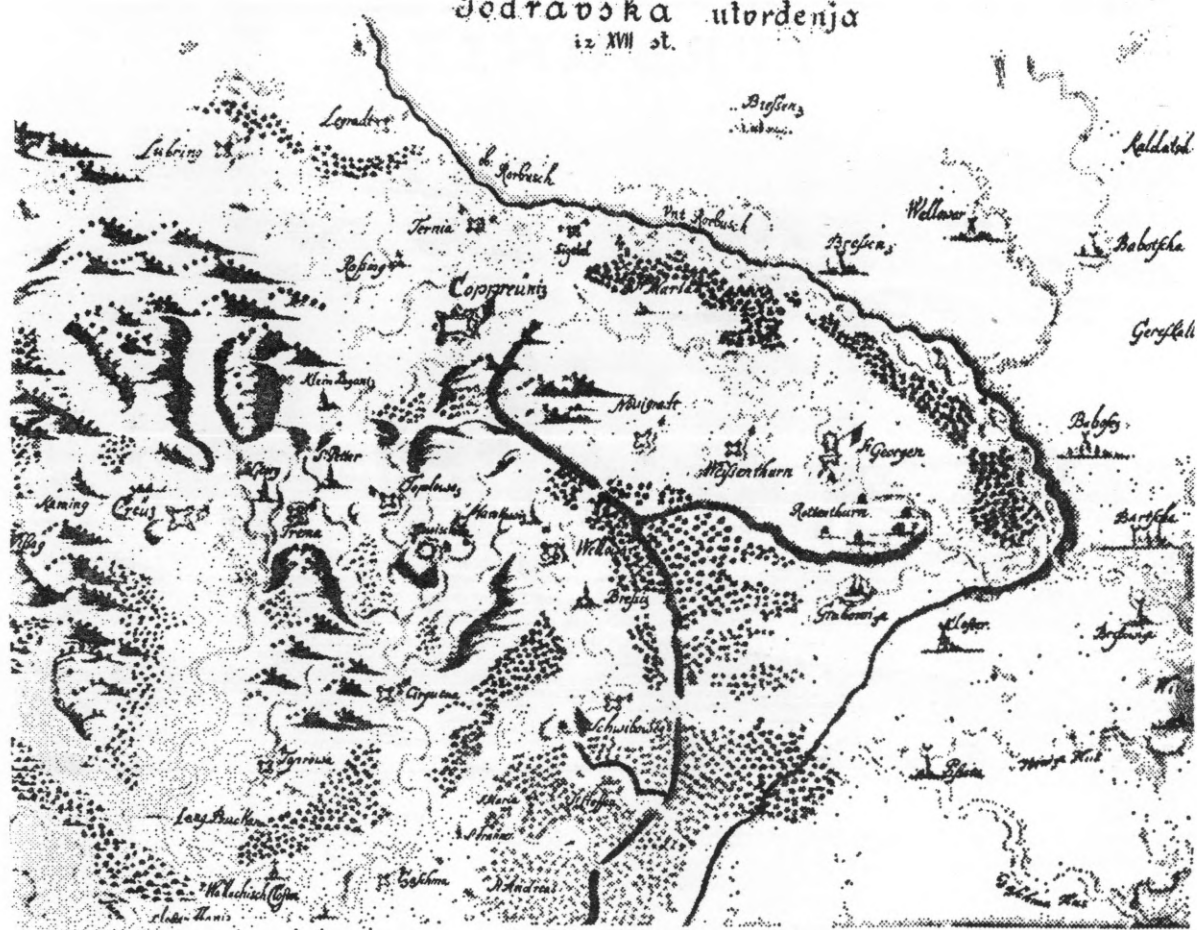
Pored razvoja zanata i trgovine, presudan utjecaj na unutrašnji život grada 17—18. st., ima i vojska. Naime, od 16. st., pa sve do 1765. god. u tvrđavi Koprivnica nalazimo brojnu vojničku posadu na čelu s kapetanom. Koprivnički su kapetani uglavnom bili Nijemci, vrlo bliski vrhovnoj upravi Krajine, čije je sjedište bilo u Grazu. Svoj položaj i vojnu silu vješto koriste za pljačku okolnih sela, a također ne poštuju ni autonomna prava »slobodnog kraljevskog grada«. To doznajemo po mnogobrojnim žalbama koprivničkih građana, upućenim hrvatskom saboru u Zagreb i samom kralju u Beč. Konačno 1765. god., kada je Marija Terezija dala izgraditi Bjelovar, vojna posada seli u novoizgrađeni grad. Tako se Koprivnica riješila posljednjeg ostatka koji je simbolički predstavljao vrijeme turskog prodiranja u Podravnu. Iz vremena Krajine sačuvalo se u Koprivnici nekoliko kulturno-historijskih spomenika i dio istočnog bedema »Varaška graba«. Najstarija postojeća građevina u Koprivnici, župna crkva sv. Nikole, sagrađena je 1657. god. Nalazila se na sjeverozapadnom dijelu nekadašnje utvrde, čiji je sjeverni bedem prolazio Frankopanskom ulicom do polovine današnjeg parka, gdje se nalazio sjeverni ravelin. Odavde bedem prolazi pored pravoslavne crkve pravo na jug do današnjeg »Doma kulture«. Kod »Doma kulture« kreće na istok, iza franjevačke crkve do »Varaške grabe«.

Druga po starosti sačuvana građevina je franjevačka crkva. Izgradili su je franjevci 1685. god. za svoje potrebe, jer im je bilo osporeno korištenje župne crkve sv. Nikole. Uz crkvu je sagrađen i samostan, koji je do danas već nekoliko puta pregrađivan te tako izgubio svoj nekadašnji izgled i vrijednost kulturno-historijskog spomenika.

Franjevačkoj crkvi je 1744. god. sa sjeverne strane prizidana kapelica u čast Spasitelja, kao zavjet varaždinskog generalata za vrijeme kuge, koja je sredinom 18. st. u nekoliko navrata harala Koprivnicom.

Vrijedno je spomenuti da je franjevačka crkva sačuvala jedan dio originalnog namje-

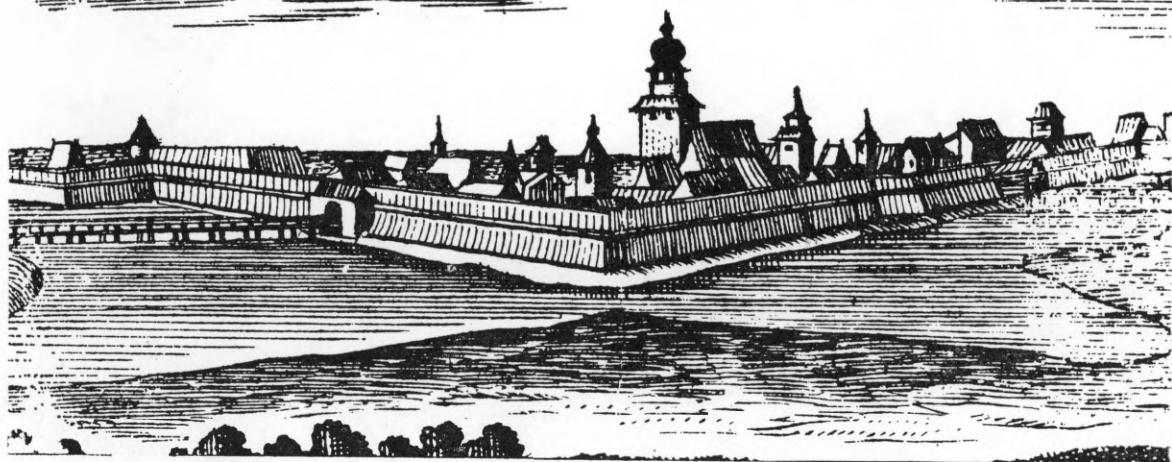
Podravska utvrđenja
iz XVIII st.

Utvrđenja : — granica Hrvatske i Maarske prema Turskoj u srednjim 1600-1699

Utvrđenja u Podravini za obranu od Turaka u XVIII. stoljeću

GOPPRE ÜNIZ.

Veduta Koprivnice u XVII. stoljeću

štaja iz kraja 18. st., a također i barokni oltar u prizidanoj kapelici.

Od svjetovnih građevina sačuvala nam se do danas »Oružana«, izgrađena 1714. god. Spomenuta zgrada je tokom historije imala različitu namjenu. U prizemlju je bilo dugo godina smješteno vatrogasno spremište, dok su na katu bile prostorije pjevačkog društva »Podravec«, a ponekad i školske učionice. Vrijednost ove zgrade još više povećava sačuvan stari ambijent »Varaške grabe« (bedema). Ostali dio koprivničkih bedema porušen je koncem 19. stoljeća s obrazloženjem da su postali ozbiljna smetnja u razvoju saobraćaju i širenju grada. Rušenjem bedema oslobođen je prostor za izgradnju današnjih ulica; Matije Gupca i Frankopanske, dok je na mjestu sjevernog opkopa zasaden današnji park. Tako je koncem 19. st. započeta modernizacija grada za načelnikovanja Viktora Špišića. Njegov će rad nastaviti novi načelnik Koloman Matačić, koji će konačno dati zasuti okopani jarak na sjevernoj strani bedema, urediti gradsko sajmište, na da-

našnjem Trgu mladosti — nekad »Pod Pikom«, i dati asfaltirati nogostupe u prometnim ulicama grada.

LITERATURA:

1. Rudolf Horvat: Poviest slobodnog i kraljevskog grada Koprivnice, Zagreb 1943.
2. Anđela Horvat: Bulletin odjela VII. za likovne umjetnosti JAZU, god. VIII, br. 2. i 3. 1960. »Osvrt na urbanizam Koprivnice«
3. Zbornik Muzeja grada Koprivnice, Koprivnica MCMXLVI — MCMLIII.
4. Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.
5. Muzej grada Koprivnice: Fototeka.
6. Horvatić-Kolar: Osvrt na historijska zbivanja, Koprivnica 1969.